

کۆماری عێراق
هه‌ریمی کوردستان
سه‌رۆک

بڕیار

ژماره‌(5) ی سالی 2019

به‌پێی ئه‌و ده‌سه‌لاته‌ی پێماندراوه له‌ بڕگه‌ی (یه‌که‌م) ی مادده‌ی (ده‌یه‌م) له‌ یاسای سه‌رۆکایه‌تی هه‌ریمی کوردستان ژماره‌ (1) ی سالی 2005 ی هه‌موارکراو، و دوا‌به‌دوای گه‌راندنه‌وه‌ی یاسای ژماره‌ (3) ی سالی 2019، یاسای به‌خاوه‌نکردنی ئه‌و زه‌وویانه‌ی له‌ سنوری شاره‌وانییه‌کان زێده‌رپۆییان له‌سه‌رکراوه له‌ هه‌ریمی کوردستان - عێراق به‌ بڕیارمان ژماره‌ (4) ی سالی 2019 و چاوپێخشانده‌وه‌ی له‌ لایه‌ن په‌رله‌مانی کوردستان و په‌سه‌ندکردنی له‌ دانیشتنی ئاسایی ژماره‌ (8) له‌ رێکه‌وتی 2019/12/4 و ناردنه‌وه‌ی بۆمان، بڕیارمان دا به‌ ده‌رکردنی :

یاسای ژماره‌ (3) ی سالی 2019

یاسای به‌ خاوه‌نکردنی ئه‌و زه‌وویانه‌ی له‌ سنوری شاره‌وانییه‌کان

زێده‌رپۆییان له‌سه‌رکراوه له‌ هه‌ریمی کوردستان - عێراق

مادده‌ی (1) :

یه‌که‌م: زێده‌رپۆکار، بۆ مه‌به‌سته‌کانی ئه‌م یاسایه‌، ئه‌و که‌سه‌یه‌ که‌ به‌ کرداره‌کی (فعلي) نیشته‌جێی ئه‌و خانوو‌هیه‌ که‌ به‌ زێده‌رپۆیی دروستکراوه، یان میراتگره‌ شه‌رعییه‌کانی، یان ئه‌وانه‌ی به‌ حوکمی یاسا بۆ به‌خپۆکردنیان راسپێردراوه و له‌کاتی جێبه‌جێکردنی ئه‌م یاسایه‌ له‌ خانوو‌ه‌که‌دا نیشته‌جێن.

دووه‌م: شاره‌وانییه‌کان بۆیان هه‌یه‌ ئه‌و که‌سه‌ی پێش رێکه‌وتی 2018/3/13 خانووی نیشته‌جێبوونی به‌ زێده‌رپۆیی دروستکردوو، بکه‌نه‌ خاوه‌نی ئه‌و زه‌ویه‌ی خانوو‌ه‌که‌ی له‌سه‌ره‌ و مولکی ده‌وله‌ت یان هه‌ر دامه‌زراوه‌یه‌کی که‌رتی گشتی یان شاره‌وانیه‌، جا چ مولکی ته‌واو بێت یان مافی ره‌فتارکردنی له‌سه‌ر بێت، و بکه‌وێته‌ ناو سنوری شاره‌وانییه‌کان و له‌ناوچه‌کانی نیشته‌جێبوون بێت به‌پێی مه‌رج و حوکمه‌کانی ئه‌م یاسایه‌.

مادده‌ی (2) : **مه‌رجه‌کانی به‌خاوه‌نکردن:**

یه‌که‌م: خانوو‌ه‌ زێده‌رپۆییه‌ که‌ بکه‌وێته‌ سنوری شاره‌وانییه‌کان، و له‌و ناوچه‌دا بێت که‌ به‌پێی ماسته‌ریلان و نه‌خشه‌ی ورده‌کاری شاره‌وانییه‌کان بۆ نیشته‌جێبوون ته‌رخانکراون.

دووه‌م: ئه‌و خانوو‌ه‌ی له‌سه‌ر زه‌ویه‌که‌ دروستکراوه بۆ مه‌به‌ستی نیشته‌جێبوون به‌کاربه‌یئێریت.

سێیه‌م: ئه‌و که‌سه‌ی به‌ کرداره‌کی نیشته‌جێی ئه‌و خانوو‌هیه‌ که‌ به‌ زێده‌رپۆیی دروستکراوه، یان میراتگره‌ شه‌رعییه‌کانی، یان ئه‌وانه‌ی به‌ حوکمی یاسا به‌ به‌خپۆکردنیان راسپێردراوه، داوایه‌کی نووسراو پێشکه‌ش بکه‌ن.

چوارم: داواکاریہ کہ به پپی حوکمه کانی ئەم یاسایه، له ماوهیه ک که له (۱۲۰) سهد و بیست رۆژ له رپکهوتی بهرکاربوونی ئەم یاسایه تپه پرنه کات، ئاراسته ی سه رۆکی یه که ی کارگیپی ده کرپت، به جۆریک سه رجهم زانیاری و به لگه نامه ی پیویست بۆ به دهسته پینانی به خاوه نکردن له خۆبگریت. **پینجه م:** نابیت که سی داواکار بگریته خاوه نی زیاتر له یه ک پارچه زهوی.

شه شه م: مه رجهم رووبه ری زهوی به خاوه نکراد زیاتر نه بیت له (۲۰۰) م دووسهد مه تر دووجا له ناوه ندی پاریزگا و (۲۵۰) م دووسهد و په نجا مه تر دووجا له ناوه ندی قهزا و (۳۰۰) م سی سهد مه تر دووجا له ناوه ندی ناحیه.

مادده ی (۳):

یه که م: لیژنه یه ک به سه رۆکایه تی پاریزگار یان سه رۆکی یه که کارگیپیه کان، و ئەندامی تی لایه نه په یوه ندره کان له وه زاره ته کانی (شاره وانی و گه شت و گوزار، دارایی و ئابووری، کشتوکال و سه رچاوه کانی ئاو، داد) پیکده هینریت، به مه بهستی تاوتوی کردنی داواکارییه کان و دلنیا بوون له هاتنه دی مه رجهم کانی پیویست بۆ به خاوه نکردن، و لیژنه بۆی هه یه لیژنه یه کی لاهه کی له شاره وانییه په یوه ندره کان پیکه پینیت بۆ ئەنجام دانی ریکاره ته کنیکیه پیویسته کان.

دووم: به های ئەو زهویانه ی زیده رۆبیان له سه ر کراوه به خانووی نیشته جیبوون، نرخه کانیان به م شیوه یه ده خه ملینریت:

۱- بۆ ئەو که سانه ی سوودمه ند نه بوون له ده ولت به نرخی:

أ- بۆ یه ک مه تری دووجا له ناوه ندی پاریزگا کان (۱۵۰۰۰ - ۳۰۰۰۰) پازده هه زار بۆ سی هه زار دینار.

ب- بۆ یه ک مه تری دووجا له ناوه ندی قهزا کان (۱۰۰۰۰ - ۱۵۰۰۰) ده هه زار بۆ پازده هه زار دینار.

ج- بۆ یه ک مه تری دووجا له ناوه ندی ناحیه کان (۵۰۰۰ - ۸۰۰۰) پینج هه زار بۆ هه شت هه زار دینار.

۲- بۆ ئەو که سانه ی سوودمه ند بوون له ده ولت له لایه ن لیژنه ی تاییه تمه نده وه به نرخی (۱۰۰٪) ی به های راسته قینه ی زهوییه که، ده خه ملینریت.

۳- حوکمه داراییه کانی ئەم یاسایه که سوکاری پله یه کی شه هیدان و ئەنفالکراوان و که م ئەندامانی سه نگر ناگریته وه.

سییه م: له حاله تی روودانی زیده رۆیی به پیچه وانه ی حوکمه کانی یاسا بهرکاره کان له سه ر ئەو زهویانه ی مولکی ده ولت و مافی ره فتار کردنی که سانی دیکه یان له سه ره ، یان مولکی ته واون ، ئەو زهویانه ی مولکایه تیان هه لده وه شیته وه (حل) ، و به پپی یاسای (به خاوه نکردن زهوییه میریه کانی ناو سنوری شاره وانییه کانی ژماره (۸۰) ی سالی ۱۹۷۰ ی بهرکار له هه ریم به ناوی شاره وانییه کان تۆمار ده کرپت ، به لام له حاله تی روودانی زیده رۆیی له سه ر به شیکی ئەو زهویانه ی له سه ره وه ئاماژه یان پیکراوه ، ئەوا ئەو به شه ی به بینا کردن زیده رۆیی له سه ر کراوه ئیفراز ده کرپت به مه بهستی به خاوه نکردن بۆ که سانی زیده رۆکار ، له دوا ی تۆمار کردنی ئەم به شه به ناوی شاره وانی په یوه ندیدار به پپی ئەو یاسایه له سه ره وه ئاماژه ی پیکراوه .

چوارہم: شارہوانی بوی ہہیہ داواکاری بہ خاوه نکر دن رہ تبکاتہوہ ئەگەر شوینی خانووه که سهریچی بیت بۆ ماسته رپلان یان نه خشه ی کهرتی و وورده کاریه کان، و زیده رۆییه که له سهر تیچووی زیده رپۆکار لاده بریت، و مافی ههیه رهفتار به پاشماوه کان بکات، و شارهوانی له شوینیکی نیشته جی به پارچه زهویه ک رووبهری له (۲۰۰م) دووسه دمهتر دووجا زیاتر نه بیت، به بی بهرامبهر قهره بووی زیده رپۆ دهکاتوه، و ئەگەر زیده رپۆکار پیشتر سوودمهند بووبیت ئەوا به نرخه کانی دیاریکراو له مادهی (۳) برگه ی (دووه م) خالی (۲) ی ئەم یاسایه نرخه که ی بۆ دهخه ملینریت.

مادهی (۴):

ئەگەر کهسی زیده رپۆکار، پابه ند نه بیت به پیدانی نرخ ی دیاریکراو یان خه ملینراوی هاتوو له برگه ی (دووه م) له مادهی (۳) ی ئەم یاسایه ، یان مهرجه کانی هاتوو له مادهی (۲) ی ئەم یاسایه نه یگریته وه ، ئەوا مافی به خاوه نکر دن نامینیت و خانووه که به زهوی و خانووه وه به ناوی شارهوانی په یوه نیدار تۆمار ده کریت ، و به پیی یاسای (فرۆشتن و به کریدانی مولکه کانی ده ولت ژماره (۳۲) ی سالی ۱۹۸۶) ی بهرکار له ههریم ده فرۆشریت ، له بهرامبهر فرۆشتنه که ی به های دروست کراوه کان به شیوه ی شایسته بوونی به تیکدراوی (مستحقة القلع) ده دریت به خاوه نه که ی.

مادهی (۵):

په که م: رووبهره زیده کان له رووبهری ئاماژه پیکراو له برگه ی (شه شه م) له مادهی (۲) ی ئەم یاسایه ، به نرخ ی راسته قینه ی باو دهخه ملینریت ، به و مهرجه ی رووبهری زهوییه که له هه موو حاله تیکدا له پاریزگاگان له (۳۰۰) م سئ سه د مه تر دووجا و له قه زاکان له (۴۰۰) م چوار سه د مه تر دووجا و له ناحیه کان له (۵۰۰) م پینج سه د مه تر دووجا تیپه رنه کات.

دووه م: ئەو که سه ی که حوکه کانی ئەم یاسایه ده یانگریته وه به که سی سوودمهند له ده ولت هه ژماره ده کریت ئەگەر رووبهری زیده رۆییه که زیاتر بوو له که مترین رووبهری دیاریکراو له برگه ی (شه شه م) له مادهی (۲) ی ئەم یاسایه .

مادهی (۶):

وه زاره تی شارهوانی و گه شت و گوزار ، بۆ ئەو ناوچانه ی حوکه کانی ئەم یاسایه ده یانگریته وه و نه خشه و دیزایینی ئاماده کراویان نییه ، له ماوه یه ک که له سالی ک له ریکه وتی بهرکاربوونی ئەم یاسایه تیپه رنه کات ، نه خشه و دیزاین و پیداو یستی ته کنیکی ئاماده ده کات.

مادهی (۷):

داهاته به ده ستهاتوو هکان به پیی ئەم یاسایه ، به م شیوه یه ته رخان ده کریت:

په که م: ریزه ی (۳۰ %) ی بۆ وه زاره تی شارهوانی و گه شت و گوزار بۆ پیویستیه کانی نه خشه و دیزایینی ئەو ناوچانه ی حوکه کانی ئەم یاسایه ده یانگریته وه.

دووم: (۷۰٪) داہاتی بە دەستہاتوو دەگەریندریتەوہ بو خەزینەى گشتى ھەریم بە مەبەستى ئاراستە کردنى بو خزمە تگوزاریبە گشتیبەکان ، بو ئەو ناوچانەى کە حوکمەکانى ئەم یاسایە دەیانگریتەوہ .

ماددەى (۸):

ئەو خانووانەى کە لەسەردەمى رژیمە یەك بەدواى یەكەکاندا پرووخابون، زەویبەکانیان (جى خانوو) بەپىی حوکمەکانى ئەم یاسایە بەخاوەندەکریت.

ماددەى (۹):

حوکمەکانى ئەم یاسایە ئەو زەویانە ناگریتەوہ کە مافى خاوەنداریتتى ، یان رەفتارکردنى پیکهاتە ئایینى و نەتەوہیبەکانى لەسەرە و لەلایەن کەسانى تر زیدەرپۆیى کراوەتە سەر ، جگە لە خۆیان کەدەتوانن لە حوکمەکانى ئەم یاسایە سودمەندبن.

ماددەى (۱۰):

کار بە هیچ دەقیكى یاسایى یان بریارىك ناکریت ، کە لەگەل حوکمەکانى ئەم یاسایە ناکۆک بیت.

ماددەى (۱۱):

پىویستە لەسەر ئەنجومەنى وەزیران و لایەنە پەيوەندیدارەکان حکومەکانى ئەم یاسایە جیبەجى بکەن.

ماددەى (۱۲):

ئەم یاسایە بو ماوہى (۳) سى سال لە ریکەوتى بلاوونەوہى لە رۆژنامەى فەرمى (وہ قایعی کوردستان) کارى پیدەکریت.

ھۆکارەکانى دەرچوواندن

لە پیناو پاریزگاریکردن لە سیمای شارستانیبەکانى شار و شارۆچکە و شارە ديبەکانى ھەریمی کوردستان – عیراق، و بە مەبەستى چارەسەرکردنى حالەتەکانى زیدەرپۆیى و فەراھەمکردنى خزمە تگوزاریبە سەرەکیبەکان، بە ئاراستەى دانانى سنورىك بو زیدەرپۆیى و رەخساندى زەمینەى جیبەجىکردنى ماستەرپلانى شارەکان لەلایەن شارەوانیبەکانەوہ، ئەم یاسایە دەرچویندرا.

نیچیرقان بارزانى

سەرۆكى ھەریمی کوردستان

ھەولیر

۲۰۱۹/۱۲/۱۷